

УДК 657.6:336.748:338.2

DOI: 10.60022/2(9)-24S

Кучерявий Артем Олександрович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», Україна

Kucheriavyi Artem

PhD student

State Educational-Scientific Establishment "The Academy of Financial Management", Ukraine

ORCID: 0000-0002-7503-7452

РОЗВИТОК МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УМОВАХ ГАРМОНІЗАЦІЇ ВИМОГ МіСА ТА МСФЗ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність застосування ризик-орієнтованого підходу в аудиті віртуальних активів як передумови забезпечення економічної безпеки держави в умовах євроінтеграції. Проаналізовано невідповідність між стрімким поширенням цифрових інструментів та відсутністю уніфікованих стандартів їх фінансового обліку, що кваліфіковано як джерело критичних ризиків для суб'єктів господарювання. На основі аналізу регламенту МіСА та норм МСФЗ виявлено методологічні розриви в обліку токенів. Запропоновано авторську класифікацію віртуальних активів за функціональним призначенням (платіжні, інвестиційні, сервісні, унікальні), яка дозволяє ідентифікувати об'єкт аудиту та мінімізувати властиві та контрольні ризики перевірки. Розроблено архітектуру національних «Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку віртуальних активів», що включає уніфіковану термінологію, критерії визнання та моделі оцінки, спрямовані на підвищення прозорості фінансової звітності.

Ключові слова: віртуальні активи, аудит, ризик-орієнтований підхід, економічна безпека, бухгалтерський облік, МСФЗ, МіСА, класифікація токенів.

DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ACCOUNTING AND AUDITING OF VIRTUAL ASSETS UNDER CONDITIONS OF MiCA AND IFRS REQUIREMENTS HARMONIZATION

Abstract. The rapid digitalization of the global economy and the increasing integration of virtual assets into financial systems create new challenges for national economic security. The harmonization of Ukrainian legislation with European Union regulations, particularly the Markets in Crypto-Assets (MiCA), requires the establishment of a transparent and unified system for accounting and auditing virtual assets. The article substantiates the necessity of applying a risk-oriented approach in the audit of virtual assets as a fundamental prerequisite for ensuring the state's economic security in the context of European integration.

The study identifies that the lack of specialized international financial reporting standards and unified audit methodologies for crypto-assets leads to fragmented accounting approaches. The mechanical adaptation of traditional International Financial Reporting Standards (IFRS) to digital instruments often fails to reflect their true economic substance, creating significant risks of financial information distortion. The research also addresses the findings of international scholars regarding the subjectivity in professional judgments and the deficit of empirical audit procedures in the blockchain sphere.

The purpose of the article is to substantiate the methodological foundations of a risk-oriented approach in the audit of virtual assets and to develop a unified classification model to ensure relevant financial reporting. The research employs general scientific methods of analysis, synthesis, and comparison to systematize MiCA requirements and IFRS norms, as well as the method of classification to structure digital assets.

The article analyzes the correspondence between the MiCA regulation types (E-Money Tokens, Asset-Referenced Tokens, Utility Tokens) and existing IFRS standards. A comprehensive author's classification of virtual assets is proposed based on their functional purpose: Payment Tokens, Security Tokens, Utility Tokens, and Non-Fungible Tokens (NFTs). This classification serves as a tool for accurately identifying the object of audit and selecting the relevant accounting standard (IAS 2 for trading, IAS 38 for holding, IFRS 9 for financial instruments, or IFRS 15 for issuers). This approach allows auditors to minimize inherent and control

audit risks associated with the verification of digital transactions.

Based on the analysis of European regulatory practices, the study substantiates the architecture of national "Methodological Recommendations on Accounting for Virtual Assets." These recommendations encompass four conceptual components: unified terminology aligned with national law, strict recognition criteria, valuation models (cost model vs. revaluation model), and specific disclosure requirements regarding risk management policies. It is concluded that the implementation of these recommendations will enhance the transparency of the financial market, ensuring the reliability of audit engagements and strengthening the economic security of the state.

Keywords: *virtual assets, audit, risk-oriented approach, economic security, accounting, IFRS, MiCA, token classification, financial reporting, risk management.*

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю гармонізації національного законодавства з регламентами Європейського Союзу, зокрема Markets in Crypto-Assets (MiCA), що вимагає створення прозорої системи обліку та контролю віртуальних активів як передумови забезпечення економічної безпеки держави. Ключовою проблемою залишається відсутність спеціалізованих стандартів фінансової звітності та уніфікованих методик аудиту криптоактивів. Це призводить до фрагментарності облікових підходів та спроб механічної адаптації традиційних норм МСФЗ до цифрових інструментів, економічна сутність яких виходить за межі класичних визначень. Така нормативна невизначеність унеможливорює ефективне застосування ризик-орієнтованого підходу в аудиті, створює загрози викривлення фінансової інформації та підвищує вразливість суб'єктів господарювання до критичних фінансових ризиків.

Мета статті – наукове обґрунтування методичних підходів бухгалтерського обліку та аудиту віртуальних активів в Україні на основі вимог європейського законодавства, а також розробка уніфікованої класифікаційної моделі, що забезпечить релевантне відображення цифрових активів у звітності та мінімізацію ризиків їх аудиторської перевірки..

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, спрямованих на вирішення завдань гармонізації обліку та аудиту віртуальних активів. За допомогою методів аналізу, синтезу та порівняння систематизовано вимоги європейського регламенту MiCA і міжнародних стандартів фінансової звітності, а також узагальнено наукові підходи до ідентифікації ризиків у цифровому середовищі. Метод класифікації та типологізації покладено в основу розробки авторської моделі групування цифрових активів за функціональним призначенням, що дозволило структурувати об'єкти аудиторської перевірки. Застосування системного підходу та логічного узагальнення забезпечило обґрунтування взаємозв'язку між уніфікацією облікових процедур, мінімізацією аудиторських ризиків та рівнем економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні засади управління ризиками, що є базисом для побудови системи економічної безпеки, розкриті у працях В. Цопи, який на основі стандарту ISO 31000:2018 обґрунтував методологію ідентифікації та класифікації ризиків, виокремлюючи критичні та катастрофічні рівні загроз, що є особливо актуальним для високоризикового ринку віртуальних активів [6]. Специфіку мінімізації ризиків у системі оподаткування та роль аудиторських процедур як інструменту due diligence досліджували М. Лучко та А. Зінкевич, доводячи, що своєчасний податковий аудит є передумовою фінансової стійкості суб'єкта господарювання [3]. Розвиток ризик-орієнтованого підходу в податковому менеджменті знайшов відображення у дослідженнях С. Левицької та О. Осадчої, які систематизували фактори зовнішнього та внутрішнього впливу на податкову безпеку підприємств [2]. Проблематика класифікації віртуальних токенів як інструменту оптимізації державного регулювання детально проаналізована Т. Кричевською, котра пропонує групувати активи за технологічними та функціональними характеристиками для визначення їхньої економічної природи [1].

Значний внесок у дослідження аудиту криптоактивів зробили іноземні науковці. Зокрема, А. Аканбі (A. Akanbi) на основі опитування професійних бухгалтерів підтвердив, що за відсутності спеціалізованих стандартів облік криптоактивів значною мірою залежить від професійного судження, що створює ризики суб'єктивізму при їх класифікації як запасів, нематеріальних активів чи фінансових інструментів [7]. Систематичний огляд літератури, здійснений І. Георгіу (I. Georgiou) та колегами, виявив дефіцит емпіричних досліджень у сфері аудиту блокчейну та наголосив на необхідності розробки нових компетенцій аудиторів і стандартів управління [12]. Аналогічних висновків дійшли А. Тірон-

Тудор (А. Tiron-Tudor) та співавтори, вказавши на диспропорцію між дослідженнями звітності та аудиту, де останній залишається недостатньо вивченим [24]. Важливим для розуміння природи загроз є дослідження Дж. Лазеа (G. Lazea) та ін., які класифікували аудиторські ризики у криптосфері на властиві, контрольні та оціночні, акцентуючи на складнощах верифікації транзакцій та оцінки активів в умовах високої волатильності [19]. Попри ґрунтовність наведених праць, питання формування уніфікованої методики аудиту віртуальних активів як інструменту забезпечення економічної безпеки України потребує подальшого системного опрацювання.

Виклад основного матеріалу. В умовах стрімкої цифровізації економіки відсутність уніфікованих стандартів обліку віртуальних активів зумовлює високий рівень нормативної невизначеності, що створює системні загрози для фінансової безпеки держави та суб'єктів господарювання. Спираючись на методологічні підходи В. Цопи до управління ризиками, цю ситуацію можна кваліфікувати як джерело катастрофічного ризику, де потенційні втрати здатні перевищити вартість активів бізнесу [6]. Нівелювання зазначених загроз через імплементацію ризик-орієнтованого підходу вимагає попередньої ідентифікації об'єкта перевірки, що корелює з висновками Т. Кричевської про необхідність детальної класифікації токенів за їх функціональним призначенням як передумови ефективного регулювання [1]. У цьому контексті забезпечення відповідності між обліковими моделями та концептуальною рамкою МСФЗ є принципово важливим, оскільки саме кореляція з міжнародними стандартами визначає допустимі варіанти відображення активів та рівень захищеності користувачів фінансової інформації. З огляду на відсутність спеціалізованих європейських стандартів, присвячених віртуальним активам, виникає необхідність проаналізувати спроможність чинних МСФЗ охоплювати специфічні економічні ситуації цифрового середовища, що зумовлює доцільність системного представлення норм стандартів у контексті їх потенційного застосування (табл. 1).

Таблиця 1

Норми МСФЗ, прийняті у ЄС, та положення Директиви 2013/34/ЄС у контексті обліку віртуальних активів

Тип активу (за MiCA)	Економічна сутність	Ключова облікова проблема (Gap)	Рекомендований підхід (МСФЗ)
E-Money Tokens (EMT)	Електронний аналог фіатної валюти (боргове зобов'язання емітента).	Гроші чи Борг? Ризик невизнання їх «грошовими еквівалентами» через технічні обмеження ліквідності.	МСФЗ 9 (як борговий інструмент) або МСБО 7 (якщо гарантована миттєва конвертація).
Asset-Referenced Tokens (ART)	Гібридний інструмент, забезпечений кошиком активів (валют, товарів, крипто).	Складність оцінки. Наявність вбудованих похідних інструментів та складність визначення справедливої вартості кошика.	МСФЗ 9 (як складний фінансовий інструмент з виділенням деривативів).
Інші (Utility, Native coins)	Доступ до послуг або спекулятивний актив без права вимоги до емітента.	Пастка «Нематеріального активу». МСБО 38 вимагає обліку за собівартістю, що викривлює звітність для трейдингових компаній.	МСБО 2 (Запаси) – для трейдерів; МСБО 38 – для інфраструктурного використання.

Джерело: складено автором на основі [8, 11, 15, 16, 17, 18, 22, 23]

Системне зіставлення норм МСФЗ, імplementованих у регуляторне середовище Європейського Союзу, із специфікою віртуальних активів демонструє, що європейська модель фінансової звітності орієнтується на повне відтворення міжнародних стандартів, проте не доповнює їх спеціалізованими положеннями щодо криптоактивів. Аналіз регуляторної бази підтверджує, що чинні стандарти, хоча й містять окремі інструменти для облікової інтерпретації окремих видів токенів, не формують комплексного підходу до їх класифікації, оцінки та розкриття [9]. Застосування традиційних норм МСФЗ до нового цифрового класу активів залишається фрагментарним. Як слушно зауважує А. Аканбі, в умовах відсутності спеціального стандарту облікова політика підприємств стає надмірно залежною від суб'єктивного професійного судження бухгалтера, що може призводити до непослідовності у фінансовій звітності та зниження її порівнюваності [7]. Це підтверджується результатами досліджень І. Георгіу, які вказують на те, що існуюча нормативна база не встигає за темпами цифровізації, створюючи прогалини в аудиторських процедурах та вимагаючи від аудиторів нових технічних компетенцій для оцінки достовірності даних блокчейну [12].

В контексті окреслених регуляторних прогалин особливої актуальності набуває системне

порівняння можливих моделей облікового відображення цифрових активів, оскільки саме різноманітність їх економічної сутності та функціонального призначення унеможливорює застосування єдиного універсального підходу. Відсутність спеціального стандарту та різнобічність правових конструкцій цифрових активів зумовлюють необхідність деталізованого аналізу того, як чинні МСФЗ можуть бути адаптовані для відображення конкретних видів цифрових ресурсів – від криптовалют і токенизованих інструментів до цифрового контенту, віртуальних товарів та NFT (табл. 2).

Таблиця 2

Моделі обліку основних типів цифрових активів відповідно до МСФЗ

Payment tokens (криптовалюти) Суть: засіб обміну, збереження вартості, децентралізація. Відсутність вимог до емітента.	Security tokens (токени-цінні папери) Суть: права на участь у капіталі, отримання дивідендів або грошових потоків (Debt/Equity).
МСФЗ (Утримувач): - МСБО 2 (Треїдинг) - МСБО 38 (Інвестиції)	МСФЗ (Утримувач): - МСФЗ 9 (Фін. актив)
МСФЗ (Емітент): - Зазвичай не застосовується	МСФЗ (Емітент): - МСБО 32/МСФЗ 9 (Зоб. або капітал)
Utility tokens (сервісні токени) Суть: Цифровий купон. Право доступу до майбутніх товарів/послуг платформи. Не є інвестицією.	NFT (невзаємозамінні токени) Суть: Унікальний цифровий сертифікат. Авторське право, колекціонування, ігрові предмети.
МСФЗ (Утримувач): - Аванси видані (Prepayments) - МСБО 38 (Спекуляція)	МСФЗ (Утримувач): - МСБО 38 (Нематеріальний) - МСБО 2 (Art-dialers)
МСФЗ (Емітент): - МСФЗ 15 (Contract Liability)	МСФЗ (Емітент): □ МСФЗ 15 (Вируча/Роялті)

Джерело: складено автором на основі [13, 14, 15, 16, 18, 20, 21]

Проведений аналіз економічної сутності та функціонального призначення цифрових активів дозволяє синтезувати підходи до їх відображення в системі МСФЗ. На основі розмежування прав, що надаються утримувачу, та зобов'язань емітента, пропонується така логіка класифікації та обліку ключових груп активів.

Платіжні токени (Payment Tokens), відомі як криптовалюти, за своєю суттю виступають засобом обміну та збереження вартості в умовах децентралізації та відсутності вимог до емітента, що визначає специфіку їхнього бухгалтерського обліку залежно від бізнес-моделі компанії. Оскільки такі активи не мають фізичної форми, але не є грошовими коштами у розумінні стандартів, для утримувача, який зберігає їх з метою інвестування або накопичення, застосовується МСБО 38 «Нематеріальні активи». Водночас, якщо компанія здійснює трейдинг і утримує криптовалюту для продажу у звичайному ході бізнесу, такі активи класифікуються як запаси згідно з МСБО 2. Для емітента стандарти обліку зазвичай не застосовуються у класичному вигляді, оскільки виникнення активу найчастіше пов'язане з процесом майнінгу.

Токени-цінні папери (Security Tokens) надають власникам права на участь у капіталі, отримання дивідендів або грошових потоків, що за своєю економічною природою відповідає характеристикам боргових або пайових інструментів. Саме через наявність контрактного права на отримання вигод утримувач застосовує МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [18], обліковуючи токени як фінансовий актив з оцінкою через прибуток/збиток або капітал. Для емітента таких токенів також застосовуються МСБО 32 та МСФЗ 9, які вимагають класифікувати випущені токени або як фінансове зобов'язання, або як інструмент власного капіталу залежно від умов випуску.

Сервісні токени (Utility Tokens) по суті є цифровими купонами, які надають право доступу до майбутніх товарів або послуг платформи і не розглядаються як інвестиція, що зумовлює їх трактування через призму споживання або надання послуг. Якщо утримувач планує використати токен для отримання послуги, він відображається як аванси видані, проте у випадку утримання задля спекулятивного перепродажу актив підпадає під дію МСБО 38. Емітент, який отримує кошти в обмін на зобов'язання надати послугу в майбутньому, керується МСФЗ 15 «Виручка» [14], визнаючи зобов'язання за контрактом до моменту фактичного надання послуги.

Невзаємозамінні токени (NFT) являють собою унікальні цифрові сертифікати, пов'язані з авторським правом, колекціонуванням або ігровими предметами, що вимагає підходу, який враховує їхню унікальність та мету використання. Утримувач здебільшого застосовує МСБО 38, визнаючи

NFT як нематеріальний актив, особливо за відсутності активного ринку, однак арт-дилери, чия бізнес-модель побудована на перепродажу, повинні використовувати МСБО 2. Для емітента продаж NFT є операцією з реалізації, тому застосовується МСФЗ 15 для визнання виручки від продажу або роялті.

У цьому зв'язку доцільно узагальнити потенційні класифікаційні моделі, правила визнання, оцінки та розкриття для основних категорій цифрових активів, виходячи з чинної версії МСФЗ та практики її інтерпретації. Такий підхід дозволяє не лише окреслити межі застосовності існуючих стандартів, а й виявити специфічні ризики та застереження, що супроводжують кожен тип цифрових активів, і тим самим створює основу для подальшого удосконалення методології їх обліку.

Проведене дослідження засвідчує, що сучасний ландшафт цифрових активів характеризується винятковою різноманітністю, швидкою еволюцією форм та функцій, а також відсутністю усталеного нормативно-методичного підходу до їх облікового трактування. У таких умовах науково обґрунтована класифікація цих активів стає критично важливим інструментом для формування цілісної методології їх відображення у фінансовій звітності. Цю тезу підтверджують дослідження [24]. Розроблена автором класифікація цифрових активів, структурована за функціональною природою, середовищем існування, правовим статусом і економічними характеристиками, створює методичний фундамент для подальшого узгодження бухгалтерських підходів з реальними практиками використання цифрових об'єктів у бізнес-моделях різних підприємств.

Одним із ключових результатів цього дослідження є впорядкування широкого спектра цифрових активів – від персональних і творчих цифрових ресурсів до криптоактивів різних типів, utility-токенів, security-токенів, NFT та активів у віртуальних середовищах. Така класифікація дозволяє подолати концептуальний розрив між юридичним, технічним і економічним баченням цифрових феноменів, що раніше суттєво ускладнювало застосування стандартів МСФЗ. Вона формує рамку для визначення сутності активу, що є першим і ключовим кроком у процесі бухгалтерського визнання будь-якого цифрового об'єкта.

Аналіз взаємодії класифікації з нормами МСФЗ показав, що чинні стандарти міжнародного обліку не є достатньо адаптованими до цифрових реалій, але можуть забезпечити умовну відповідність за наявності чіткої ідентифікації економічної сутності активу. Саме авторська класифікація створює можливість такої ідентифікації, адже кожен тип цифрового активу має унікальне поєднання правомочностей, економічних вигод, ризиків і моделей використання.

Для криптовалют загального призначення (Bitcoin, Ether тощо) авторська структура підкреслює їх немонетарну природу, відсутність права вимоги до конкретного емітента та високу волатильність, що кореспондує з підходом МСБО 38. Для торгових майданчиків та криптовалютних брокерів цифрові активи логічно класифікуються в категорію запасів згідно з МСБО 2, що чітко окреслює специфіку їх оборотного характеру. Таким чином класифікаційна логіка дозволяє диференціювати облікові моделі залежно від виду суб'єкта, що є необхідною умовою забезпечення достовірності даних фінансової звітності.

Utility-токени у класифікації автора розглядаються як інструменти доступу до послуг, тобто як передоплати або контрактні права. Це повністю відповідає концепції МСФЗ 15 і на практиці усуває поширену помилку їх некоректного віднесення до фінансових або інвестиційних активів. Security-токени, натомість, розміщуються у класифікаційній системі як активи, що несуть права на грошові потоки або частку у власному капіталі, що дозволяє їх однозначно співвіднести зі сферою регулювання МСФЗ 9 і МСБО 32. Така чіткість визначення не лише забезпечує правильність обліку, а й дає змогу підвищити прозорість операцій із токенизованими фінансовими інструментами.

NFT та інші унікальні цифрові активи в авторській класифікації віднесені до окремої групи, що враховує їх індивідуальну природу, відсутність взаємозамінності та залежність вартості від рідкості або унікальних прав доступу. У такому підході логічно поєднуються положення МСБО 38 щодо активів, що мають нематеріальну природу, та МСФЗ 13 щодо оцінки справедливої вартості для об'єктів, ціна яких формується на неординарних або низьколіквідних ринках. Це створює можливість відображення NFT у звітності без суперечності між економічною реальністю та вимогами стандартів.

Особливу увагу в межах дослідження приділено цифровим активам, що функціонують у віртуальних середовищах (ігрові предмети, внутрішньоігрові валюти, об'єкти VR), які у традиційній стандартизації залишаються найменш визначеними. У авторській класифікації вони сформували окрему групу, що дозволяє застосувати поєднані моделі МСФЗ 15 (для емітента) і МСБО 38 (для користувача), а також створює базу для подальшого методичного опрацювання цього сегмента, який стрімко зростає.

Аналіз регуляторного середовища ЄС засвідчує, що попри відмінності у національних підходах

окремих країн, спільним знаменником залишається орієнтація на норми МіСА та МСФЗ. Тому імплементація цих принципів у вітчизняну практику вимагає не копіювання окремих режимів, а створення уніфікованої методики, яка б нівелювала специфічні загрози цифрового середовища.

Для забезпечення достовірності аудиту критично важливим є розуміння специфічних категорій ризиків, притаманних цим активам. Відповідно до класифікації, запропонованої групою дослідників на чолі з Дж. Лазеа, аудитор повинен оцінювати не лише фінансові показники, а й властивий ризик (*inherent risk*), зумовлений децентралізованою природою активів, та ризик контролю (*control risk*), пов'язаний із надійністю зберігання приватних ключів і доступу до гаманців [19]. Запропонована нами модель класифікації активів спрямована саме на мінімізацію зазначених ризиків шляхом уніфікації підходів до визнання та оцінки, що дозволяє аудитору чітко ідентифікувати природу активу та застосувати відповідні процедури перевірки по суті.

Загалом проведений аналіз демонструє, що авторська класифікація цифрових активів не лише систематизує сучасні цифрові феномени, а й забезпечує операційну основу для інтеграції їх у нормативне поле МСФЗ. Вона дозволяє зняти методологічну невизначеність, зменшує ризики помилкової класифікації, сприяє більш точній оцінці, підвищує рівень розкриття у фінансовій звітності та забезпечує достовірність аудиту [10]. В умовах відсутності спеціального міжнародного стандарту та стрімкого розвитку цифрових активів така класифікація виконує системоутворювальну функцію, яка може слугувати основою для подальшої стандартизації та гармонізації облікових підходів як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Необхідність уніфікації термінології зумовлена фрагментарністю підходів у національній правовій доктрині, що ускладнює ефективне правозастосування. Показовою у цьому аспекті є еволюція законодавчої позиції. Якщо у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-IX віртуальні активи розглядалися спрощено як «цифрове вираження вартості» [5], то профільний Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 № 2074-IX закріпив більш ґрунтовне визначення: «віртуальний актив» – це вже нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [4].

У цьому контексті визначальним стає фундаментальний принцип МСФЗ – превалювання сутності над формою. Як наголошує у своїх дослідженнях А. Аканбі, саме економічна мета утримання активу має бути вирішальною для його визнання у звітності [7]. Такий підхід дозволяє розглядати віртуальні активи не просто як набір прав (що автоматично відсилало б нас до МСБО 38), а як ресурси, що генерують економічні вигоди у специфічний спосіб. Це відкриває шлях до їх обліку у складі запасів або товарів у тих бізнес-моделях, де вони призначені для перепродажу, та корелює з необхідністю запровадження диференційованих моделей бухгалтерського обліку. На основі аналізу підходів Європейського Союзу та існуючих норм МСФЗ доцільним є формування національних методичних орієнтирів, які забезпечать послідовність, прозорість і порівнянність облікових рішень щодо операцій із віртуальними активами (рис. 1).

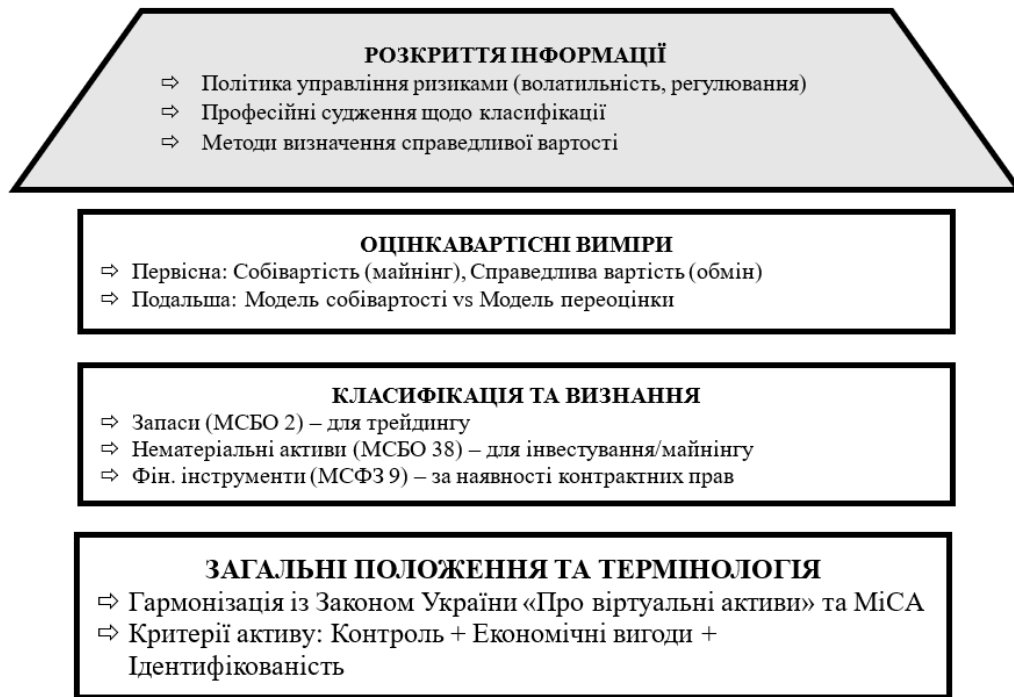

Рис. 1. Ключові елементи адаптації європейського досвіду обліку віртуальних активів в Україні
Джерело: сформовано автором на основі [20, 21, 23]

З урахуванням європейського досвіду та специфіки вітчизняного законодавства, пропонується затвердити на рівні Міністерства фінансів України «Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку віртуальних активів». Архітектура цього документа має базуватися на чотирьох концептуальних складових, що послідовно вирішують проблему невизначеності:

1. Загальні положення та сфера застосування. Цей блок закріплює термінологічний апарат, узгоджений із Законом України «Про віртуальні активи» та регламентом МіСА. Ключовим завданням є чітке розмежування віртуальних активів від традиційних фінансових інструментів та грошових коштів, а також визначення кола суб'єктів, на яких поширюються рекомендації (емітенти, професійні учасники ринку, інвестори).

2. Визнання та класифікація. Розділ встановлює критерії визнання активу (наявність контролю, ідентифікованість, ймовірність отримання економічних вигод). Центральним елементом є алгоритм класифікації, який, базуючись на меті утримання, розподіляє активи на три категорії: запаси (для трейдингу), нематеріальні активи (для інвестування та майнінгу) або фінансові інструменти (за наявності контрактних прав).

3. Оцінка (первісна та подальша). Розділ щодо оцінки регламентує методику формування первісної вартості для різних способів набуття: придбання за фіатні кошти, обмін (бартер) на інші активи, а також отримання в результаті майнінгу. Для подальшої оцінки пропонується диференційований підхід: модель собівартості для активів з низькою ліквідністю та модель переоцінки для активів, що мають активний ринок, із відображенням результатів у іншому сукупному доході.

4. Заключний елемент рекомендацій висуває вимоги до Приміток у фінансовій звітності. Підприємства зобов'язані розкривати судження управлінського персоналу щодо класифікації токенів, методи визначення їх справедливої вартості, а також політику управління ризиками, пов'язаними з волатильністю та регуляторною невизначеністю крипторинку.

Запропонована структура дозволить уніфікувати облікові практики в Україні, забезпечивши при цьому гнучкість, необхідну для адаптації до нових видів цифрових активів, зокрема віртуальних активів.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що в розрізі євроінтеграції та гармонізації національного законодавства з регламентом МіСА, критичною умовою забезпечення економічної безпеки держави є створення прозорої системи бухгалтерського обліку віртуальних активів. Встановлено, що фрагментарність існуючих підходів та спроба механічної адаптації застарілих норм МСФЗ до цифрових реалій створюють суттєві ризики викривлення фінансової інформації.

Отримані результати засвідчили, що фундаментом для коректного відображення операцій з віртуальними активами має стати переосмислення їхньої правової природи через концепцію «цифрової речі». Запропонована авторська класифікація, яка розмежовує активи на платіжні (Payment), інвестиційні (Security), сервісні (Utility) та унікальні (NFT), дозволяє подолати методологічну невизначеність. Такий підхід забезпечує чітку ідентифікацію економічної сутності активу та вибір релевантного стандарту (МСБО 2, МСБО 38, МСФЗ 9 або МСФЗ 15), що є критично важливим для формування достовірної звітності.

Аналіз європейського досвіду продемонстрував наявність різних регуляторних моделей – від створення спеціальних регуляторних режимів до адаптації чинних фінансових норм. Врахування цих практик дозволило обґрунтувати архітектуру національних «Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку віртуальних активів», яка включає чотири концептуальні складові: термінологічну базу, критерії визнання, моделі оцінки та вимоги до розкриття інформації.

Водночас, ще багато роботи необхідно виконати в напрямі деталізації процедур оцінки. Сформульовані рекомендації демонструють, що адаптація європейського досвіду вимагає цілісного методичного оновлення національної практики обліку віртуальних активів. Для забезпечення послідовності та прозорості фінансової звітності необхідно не лише визначити класифікаційні підходи, але й уточнити порядок їхнього визнання та оцінки в умовах високої волатильності, різної природи економічних вигід та обмеженої доступності активних ринків. Саме тому наступний підпункт присвячено удосконаленню методичних підходів до оцінки та визнання віртуальних активів, що є логічним продовженням наведених рекомендацій.

Література

1. Кричевська Т. О. Класифікація віртуальних токенів як інструмент оптимізації державного регулювання операцій з криптоактивами. *Цифрова економіка і сталий розвиток: новітні тенденції у фінансах, обліку, менеджменті та соціально-поведінкових науках*: зб. матеріалів IV Міжнар. науково-практ. конф. (м. Берегове, 26-27 березня 2024 р.). Берегове: ЗУІ ім. Ф. Ракоці II, 2024. С. 303–306. URL: <https://www.researchgate.net/publication/381660293> (дата звернення: 06.12.2025).
2. Левицька С. О., Осадча О. О. Ризик-орієнтований підхід у системі податкового менеджменту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2022. № 24(52). С. 39–47. URL: <https://journals.ua.edu.ua/Economy/article/view/3438/3137> (дата звернення: 06.12.2025).
3. Лучко М. Р., Зінкевич А. В. Аудиторські мотиви мінімізації ризиків в оподаткуванні підприємств. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 5 (110). URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/5_2019/45.pdf (дата звернення: 06.12.2025).
4. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2074-20> (дата звернення: 06.12.2025).
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20> (дата звернення: 06.12.2025).
6. Цопа В. А. Управління ризиками відповідно до стандарту ISO 31000:2018. *Quality Expert*. URL: <https://qualityexpert.com.ua/articles/657215-identyfikatsiya-i-klassyfikatsiya-ryzykiv> (дата звернення: 06.12.2025).
7. Akanbi A. Financial Reporting and Accounting Treatment of Crypto Assets: Professional Accountants Perspectives. *International Journal of Accounting, Finance and Risk Management*. 2024. Vol. 9 (1). P. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.11648/j.ijafm.20240901.11> (дата звернення: 06.12.2025).
8. Commission Regulation (EC) No 1126/2008 of 3 November 2008 adopting certain international accounting standards. *Official Journal of the European Union*. 2008. Vol. L 320. 481 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/1126/oj> (дата звернення: 06.12.2025).
9. Digital finance: agreement reached on European crypto-assets regulation (MiCA). *European Council*. 2022. 30 June. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/30/digital-finance-agreement-reached-on-european-crypto-assets-regulation-mica/> (дата звернення: 06.12.2025).
10. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money

laundering or terrorist financing. *Official Journal of the European Union*. 2018. Vol. L 156. P. 43–79. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843> (дата звернення: 06.12.2025).

11. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements. *Official Journal of the European Union*. 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj> (дата звернення: 06.12.2025).

12. Georgiou I., Sapuric S., Lois P., Thrassou A. Blockchain for Accounting and Auditing—Accounting and Auditing for Cryptocurrencies: A Systematic Literature Review and Future Research Directions. *Journal of Risk and Financial Management*. 2024. Vol. 17 (7). 276. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm17070276> (дата звернення: 06.12.2025).

13. Holdings of cryptocurrencies (Agenda decision). *IFRS Interpretations Committee*. June 2019. URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/agenda-decisions/2019/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019.pdf> (дата звернення: 06.12.2025).

14. IFRS 15. Revenue. International Accounting Standards Board. 2003. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-15-revenue-from-contracts-with-customers/>

15. IAS 2 Inventories. *International Accounting Standards Board*. 2003. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-2-inventories/> (дата звернення: 06.12.2025).

16. IAS 38 Intangible Assets. *International Accounting Standards Board*. 2003. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-38-intangible-assets/> (дата звернення: 06.12.2025).

17. IAS 7 Statement of Cash Flows. *International Accounting Standards Board*. 2007. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-7-statement-of-cash-flows/> (дата звернення: 06.12.2025).

18. IFRS 9 Financial Instruments. *International Accounting Standards Board*. 2014. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/> (дата звернення: 06.12.2025).

19. Lazea G.-I., Bunget O.-C., Bălan A.-D., Solovăstru M. Ș. Navigating Auditing Risks in the Crypto Asset Landscape. *Audit Financiar*. 2025. Vol. 23. Iss. 1. P. 197–209. URL: https://www.researchgate.net/publication/389001247_Navigating_Auditing_Risks_in_the_Crypto_Asset_Landscape (дата звернення: 06.12.2025).

20. List of adopted standards in the EU (IAS 1, IAS 2, IAS 7, IAS 38, IFRS 9, IFRS 13, IFRS 15). *IFRS Foundation*. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/> (дата звернення: 06.12.2025).

21. Recommendations and Feedback Statement on EFRAG Discussion Paper on Accounting for Crypto-Assets (Liabilities). *EFRAG*. April 2022. 41 p. URL: <https://www.efrag.org/sites/default/files/sites/webpublishing/SiteAssets/Recommendations%20and%20Feedback%20Statement%20on%20EFRAG%27s%20DP%20Crypto-Assets%20final.pdf> (дата звернення: 06.12.2025).

22. Regulation (EU) 2023/1113 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on information accompanying transfers of funds and certain crypto-assets and amending Directive (EU) 2015/849. *Official Journal of the European Union*. 2023. Vol. L 150. P. 1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1113> (дата звернення: 06.12.2025).

23. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets. *Official Journal of the European Union*. 2023. Vol. L 150. P. 40–205. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj> (дата звернення: 06.12.2025).

24. Tiron-Tudor A., Mierlita S., Manes Rossi F. Exploring the uncharted territories: a structured literature review on cryptocurrency accounting and auditing. *Journal of Risk Finance*. 2024. Vol. 25. No. 2. P. 253–276. DOI: <https://doi.org/10.1108/JRF-10-2023-0258> (дата звернення: 06.12.2025).

References

1. Krychevska, T. O. (2024). Klasifikatsiia virtualnykh tokeniv yak instrument optymizatsii derzhavnoho rehuliuвання operatsii z kryptoaktyvamy [Classification of virtual tokens as a tool for optimizing state regulation of crypto-asset operations]. *Tsyfrova ekonomika i stalyy rozvytok: novitni tendentsii u finansakh, obliku, menedzhmenti ta sotsialno-povedinkovykh naukakh*, pp. 303–306. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/381660293> (accessed December 06, 2025)

2. Levytska, S. O., & Osadcha, O. O. (2022). Ryzyk-orientovanyi pidkhid u systemi podatkovoho menedzhmentu [Risk-oriented approach in the tax management system]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Ekonomika»*, vol. 24(52), pp. 39–47. Available at: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/3438/3137> (accessed December 06, 2025)

3. Luchko, M. R., & Zinkevych, A. V. (2019). Audytorski motyvy minimizatsii ryzykiv v

opodatkovanni pidpriemstv [Audit motives for minimizing risks in enterprise taxation]. *Derzhava ta rehiony. Seriia: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, no. 5 (110). Available at: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/5_2019/45.pdf (accessed December 06, 2025)

4. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). Pro virtualni aktyvy: Zakon Ukrainy vid 17.02.2022 No 2074-IX [On Virtual Assets: Law of Ukraine dated February 17, 2022 No. 2074-IX]. *Database «Legislation of Ukraine»*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2074-20> (accessed December 06, 2025)

5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanni) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanni teroryzmu ta finansuvanni rozpovsiudzhennia zbroy masovoho znyshchennia: Zakon Ukrainy vid 06.12.2019 No 361-IX [On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, terrorist financing and financing of proliferation of weapons of mass destruction: Law of Ukraine dated December 06, 2019 No. 361-IX]. *Database «Legislation of Ukraine»*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20> (accessed December 06, 2025)

6. Tsopa, V. A. (n.d.). Upravlinnia ryzykamy vidpovidno do standartu ISO 31000:2018 [Risk management in accordance with ISO 31000:2018 standard]. *Quality Expert*. Available at: <https://qualityexpert.com.ua/articles/657215-identyfikatsiya-i-klasifikatsiya-ryzykiv> (accessed December 06, 2025)

7. Akanbi, A. (2024). Financial Reporting and Accounting Treatment of Crypto Assets: Professional Accountants Perspectives. *International Journal of Accounting, Finance and Risk Management*, vol. 9 (1), pp. 1–11. Available at: <https://doi.org/10.11648/j.ijafm.20240901.11> (accessed December 06, 2025)

8. European Commission. (2008). Commission Regulation (EC) No 1126/2008 of 3 November 2008 adopting certain international accounting standards in accordance with Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council. *Official Journal of the European Union*, vol. L 320, pp. 1–481. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/1126/oj> (accessed December 06, 2025)

9. European Council. (2022). Digital finance: agreement reached on European crypto-assets regulation (MiCA). Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/30/digital-finance-agreement-reached-on-european-crypto-assets-regulation-mica> (accessed December 06, 2025)

10. European Parliament, Council of the European Union. (2018). Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. *Official Journal of the European Union*, vol. L 156, pp. 43–79. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843> (accessed December 06, 2025)

11. European Parliament, Council of the European Union. (2013). Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements. *Official Journal of the European Union*, vol. L 182, pp. 19–76. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj> (accessed December 06, 2025)

12. Georgiou, I., Sapuric, S., Lois, P., & Thrassou, A. (2024). Blockchain for Accounting and Auditing—Accounting and Auditing for Cryptocurrencies: A Systematic Literature Review and Future Research Directions. *Journal of Risk and Financial Management*, vol. 17 (7), 276. Available at: <https://doi.org/10.3390/jrfm17070276> (accessed December 06, 2025)

13. IFRS Interpretations Committee. (2019). Holdings of cryptocurrencies (Agenda decision). Available at: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/agenda-decisions/2019/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019.pdf> (accessed December 06, 2025)

14. International Accounting Standards Board. (2014). IFRS 15 Revenue. Available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-15-revenue-from-contracts-with-customers> (accessed December 06, 2025)

15. International Accounting Standards Board. (2003). IAS 2 Inventories. Available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-2-inventories> (accessed December 06, 2025)

16. International Accounting Standards Board. (2003). IAS 38 Intangible Assets. Available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-38-intangible-assets> (accessed December 06, 2025)

17. International Accounting Standards Board. (2007). IAS 7 Statement of Cash Flows. Available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-7-statement-of-cash-flows> (accessed December 06, 2025)

18. International Accounting Standards Board. (2014). IFRS 9 Financial Instruments. Available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments> (accessed December 06, 2025)

19. Lazea, G.-I., Bunget, O.-C., Bălan, A.-D., & Solovăstru, M. Ș. (2025). Navigating Auditing

Risks in the Crypto Asset Landscape. *Audit Financiar*, vol. 23 (1), pp. 197–209. Available at: https://www.researchgate.net/publication/389001247_Navigating_Auditing_Risks_in_the_Crypto_Asset_Landscape (accessed December 06, 2025)

20. IFRS Foundation. (n.d.). List of adopted standards in the EU (IAS 1, IAS 2, IAS 7, IAS 38, IFRS 9, IFRS 13, IFRS 15). Available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards> (accessed December 06, 2025)

21. EFRAG. (2022). Recommendations and Feedback Statement on EFRAG Discussion Paper on Accounting for Crypto-Assets (Liabilities). Available at: <https://www.efrag.org/sites/default/files/sites/webpublishing/SiteAssets/Recommendations%20and%20Feedback%20Statement%20on%20EFRAG%27s%20DP%20Crypto-Assets%20final.pdf> (accessed December 06, 2025)

22. European Parliament, Council of the European Union. (2023). Regulation (EU) 2023/1113 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on information accompanying transfers of funds and certain crypto-assets and amending Directive (EU) 2015/849. *Official Journal of the European Union*, vol. L 150, pp. 1–39. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1113> (accessed December 06, 2025)

23. European Parliament, Council of the European Union. (2023). Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets. *Official Journal of the European Union*, vol. L 150, pp. 40–205. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj> (accessed December 06, 2025)

24. Tiron-Tudor, A., Mierlita, S., & Manes Rossi, F. (2024). Exploring the uncharted territories: a structured literature review on cryptocurrency accounting and auditing. *Journal of Risk Finance*, vol. 25 (2), pp. 253–276. Available at: <https://doi.org/10.1108/JRF-10-2023-0258> (accessed December 06, 2025)